

Κλασικά γράμματα και ταξικές διακρίσεις

Γράφει ο: Γιώργος Στείρης *

Με αφορμή την κατάργηση των λατινικών στη μέση εκπαίδευση, η κοινή γνώμη αποφάσισε να ασχοληθεί με ένα τεράστιο πρόβλημα: την υποβάθμιση των κλασικών σπουδών και τον προοδευτικό τους εξοβελισμό από τη δημόσια εκπαίδευση. Πολλοί έχουν, εδώ και πολλά χρόνια, κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου, τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό. Αυτό που σκοπεύω να υποστηρίξω στο σύντομο κείμενό μου είναι ότι η υποβάθμιση των κλασικών σπουδών είναι βαθιά ταξική, πέρα από πολιτιστικά επικίνδυνη.

Η κατάργηση των λατινικών είναι η πρόσφατη ντουφεκιά σε ένα παλιό πόλεμο. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει κηρυχθεί πόλεμος εναντίον των κλασικών γραμμάτων και της ανθρωπιστικής παιδείας. Οι πρωτοστάτες του πολέμου αυτού προέρχονται από διάφορους χώρους και έχουν ποικίλα κίνητρα, από πολιτικά έως οικονομοτεχνικά. Το συνηθέστερο και πλέον δημοφιλές επιχείρημα είναι: «τι χρειαζόμαστε αυτές τις σπουδές, αφού δεν παράγουν τίποτα και αυξάνουν την ανεργία»; Επίσης, άλλοι προβάλλουν την αντιδραστικότητα και το αναχρονιστικό μιας τέτοιας παιδείας. Αυτά είναι το ρητά επιχειρήματα, γιατί τα υπόρρητα κίνητρα είναι μάλλον δολιότερα.

Με όπλο τέτοιες απλουστεύσεις, εξοβελίζονται προοδευτικά από την εκπαίδευση οι κλασικές γλώσσες και τα κλασικά κείμενα. Διαχωρίζω γλώσσα και κείμενο, γιατί είναι άλλο πράγμα να εκπαιδευθείς να διαβάζεις μόνος σου ένα κείμενο και άλλο να σου δίνουν έτοιμη μια μετάφραση, με βάση την οποία καλείσαι να σκεφθείς και να σχηματίσεις άποψη. Επίσης, ο ανεκπαιδευτος σε παλαιότερες μορφές της γλώσσας δεν μπορεί να προσεγγίσει από πρώτο χέρι τις ιστορικές πηγές. Η ιστορία γίνεται για αυτόν κατήχηση και τσιτατολογία. Επιπλέον, η φιλοσοφία στη μέση εκπαίδευση έχει καταντήσει σύντομο ανέκδοτο, στερώντας από τα παιδιά τη δυνατότητα του να μάθουν να σκέφτονται και να εκφράζονται λογικά. Τέλος, περιορίζεται και συνεχώς υποβαθμίζεται η διδασκαλία της λογοτεχνίας στη διαχρονία της, όπως και όλων των μαθημάτων που σχετίζονται με τις τέχνες. Ως αποτέλεσμα οι νέοι άνθρωποι δεν μπορούν να ολοκληρωθούν συναισθηματικά, να προσεγγίσουν και αναλύσουν τον κόσμο και την ζωή με εργαλεία πέρα από το λόγο.

Η μαζική δημόσια εκπαίδευση στοχεύει πια αποκλειστικά στην παραγωγή τεχνιτών - χειρωνακτών και μη, γιατί τεχνίτης είναι και ο απαίδευτος επιστήμονας- που είναι ικανοί να εκφέρουν γνώμη και να ασκήσουν κριτική μόνο εντός του πεδίου της ειδικότητάς τους. Αντίθετα, ο πεπαιδευμένος άνθρωπος, μέσω της γενικής κουλτούρας που αφορά κατά κάποιο τρόπο όλες τις τέχνες, αναπτύσσει την ικανότητα να κρίνει την ορθότητα των θέσεων που εκφέρουν οι διάφοροι, ειδικοί και

μη. Η κριτική ικανότητα συνίσταται στην ανάλυση και τη διάκριση του τι έχει ειπωθεί ορθά και τι όχι. Δεν αφορά το περιεχόμενο των λόγων, γιατί κανείς δεν είναι πανεπιστήμονας.

Η δημόσια εκπαίδευση, σε μια δημοκρατική κοινωνία, οφείλει να δημιουργεί πεπαιδευμένους και ελεύθερους ανθρώπους, οι οποίοι δεν αναπαράγουν δουλικά όσα τους έμαθαν, αλλά μπορούν να κρίνουν, να αποδομήσουν και να αντιπροτείνουν. Να ερμηνεύουν με το δικό τους τρόπο και να διαμορφώνουν δική τους πρόταση. Για να γίνεις πολίτης και επαγγελματίας πρέπει πρώτα να έχεις γίνει άνθρωπος. Ο πολίτης, ο επαγγελματίας, ο ειδικός και άλλα παρόμοια είναι κατηγορήματα, ιδιότητες δηλαδή, που αποδίδονται στον άνθρωπο. Όχι το αντίστροφο.

Δυστυχώς, το κενό στην ανθρωπιστική παιδεία καλύπτουν διεθνώς, όλο και περισσότερο, ελίτ σχολεία και πανεπιστήμια. Όσο το ιδεώδες του πεπαιδευμένου ανθρώπου περιορίζεται στα στενά όρια ελίτ σχολείων και πανεπιστημίων, τόσο υποβαθμίζεται η «ανθρωποσύνη» και η πολιτική ικανότητα των υπολοίπων ανθρώπων. Δεν συμφωνώ με το επιχείρημα ότι τα κλασικά γράμματα πρέπει να διδάσκονται σε πρότυπα, πειραματικά ή κάποιου τύπου ειδικά σχολεία και πανεπιστημιακές σχολές. Χρειάζεται να απευθύνονται σε όλους και, δόξα τω Θεώ, οι αρμόδιοι επιστήμονες έχουν βρει πολλούς τρόπους να κάνουν θελκτική και αποτελεσματική τη διδασκαλία τους. Αν οι ποιοτικές κλασικές σπουδές δεν αφορούν όλους τους μαθητές, θα επιδεινωθεί αυτό που ήδη συμβαίνει: στους κόλπους των ελίτ σχολείων και πανεπιστημίων να εκτρέφονται ηγέτες και στη μαζική εκπαίδευση εκτελεστικά όργανα. Αυτό και αν συνιστά ταξική διάκριση.

* Ο Γιώργος Στείρης είναι Καθηγητής Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ.

Δημοσιευμένο στο www.huffingtonpost.gr, στις 04 Σεπτεμβρίου 2018.